

Bruselj, 8.5.2018
COM(2018) 273 final

**POROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

**o razvoju storitev otroškega varstva za majhne otroke z namenom povečati udeležbo
žensk na trgu dela, olajšati usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja zaposlenih
staršev in omogočiti trajnostno in vključujočo rast v Evropi (barcelonski cilji)**

Povzetek

Razpoložljivost, dosegljivost in cenovna dostopnost kakovostnega otroškega varstva so ključne pri omogočanju udeležbe žensk in moških, ki so dolžni skrbeti za druge, na trgu dela¹. Zagotavljanje kakovostne predšolske vzgoje in varstva je prav tako pomembno orodje za odpravo morebitne socialne prikrajšanosti otrok² ter koristno za kognitivni in socialni razvoj otrok v zgodnji starosti³.

Evropski svet v Barceloni⁴ je že leta 2002 prepoznal te razmere in določil cilja v zvezi z razpoložljivostjo kakovostnega in cenovno dostopnega varstva predšolskih otrok, in sicer zagotovitev varstva za 90 % otrok od starosti treh let do šoloobvezne starosti ter 33 % otrok, mlajših od treh let.

Namen tega poročila je v okviru izvajanja Sporočila Komisije za podporo zaposlenim staršem in oskrbovalcem pri usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja⁵ oceniti napredek, ki so ga države članice dosegle v smeri izvajanja barcelonskih ciljev od zadnjega poročila leta 2013.

Gledano v celoti je bil barcelonski cilj v EU-28 na splošno dosežen za otroke, mlajše od treh let, kar pomeni, da je v EU 32,9 % otrok vključenih v otroško varstvo, čeprav obstajajo pomembne razlike med državami članicami.

Cilj 33-odstotne vključenosti je bil glede na zadnje podatke iz leta 2016 večinoma dosežen v 12 državah članicah, v 7 od 12 držav članic EU ima dostop do otroškega varstva med 33 in 49 % otrok, v 5 državah članicah EU pa ima dostop do otroškega varstva 50 % ali več otrok. V preostalih 16 državah članicah ima dostop do otroškega varstva manj kot 33 % otrok, od tega je v 10 državah članicah v otroško varstvo vključenih manj kot 25 % otrok v najmlajši starostni skupini.

Barcelonski cilj še ni bil dosežen za otroke od starosti treh let do šoloobvezne starosti. Leta 2016 je bilo 86,3 % otrok od starosti treh let do šoloobvezne starosti vključenih v formalno otroško varstvo ali je obiskovalo predšolsko vzgojo. Barcelonski cilj je bil dosežen v 12 državah članicah, vseh preostalih 16 držav članic pa še ni doseglo cilja.

Na razpoložljivost in uporabo otroškega varstva vpliva več dejavnikov, in sicer zakonska pravica do otroškega varstva, dosegljivost in kakovost. Prav tako imajo pomembno vlogo prilagodljivost storitev potrebam staršev, kar vključuje razdaljo do otroškega varstva in delovni čas, prilagojen delovnim vzorcem in potrebam.

Ker so obveznosti oskrbe glavni razlog za nizko udeležbo žensk na trgu dela, ki za Evropo predstavlja letno izgubo v višini 370 milijard EUR, sta barcelonska cilja, ki ju je Evropski svet sprejel leta 2002, še vedno bistvenega pomena v letu 2018.

¹ Evropska komisija: Strateško sodelovanje za enakost spolov 2016–2019.

² Priporočilo Komisije „Vlaganje v otroke: prekinimo krog prikrajšanosti“, COM(2013) 112 final z dne 20. februarja 2013 in SWD(2017) 258 final.

³ Strateški okvir za izobraževanje in usposabljanje 2020 (ET 2020), UL 2009/C 119/02.

⁴ Sklepi predsedstva, Evropski svet v Barceloni, 15. in 16. marec 2002.

⁵ Sporočilo komisije „Pobuda za podporo zaposlenim staršem in oskrbovalcem pri usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja“, COM(2017) 252 final z dne 26. aprila 2017.

1. Okvir politike

Premajhna zastopanost žensk je ena od najtrdovratnejših težav, ki vplivajo na trg dela v vseh državah članicah Evropske unije (EU). Splošna razlika v zaposlenosti med spoloma, tj. razlika v stopnji zaposlenosti žensk in moških, je 11,6 odstotne točke oziroma kar 18,2 odstotne točke pri ekvivalentih polne zaposlitve⁶. To pomeni gospodarsko izgubo v višini 370 milijard EUR na leto⁷.

Glavni razlog za nizko udeležbo žensk na trgu dela je nesorazmerna delitev obveznosti oskrbe med ženskami in moškimi. Ženske imajo obveznosti oskrbe v različnih življenjskih obdobjih, še toliko bolj pa takrat, ko imajo majhne otroke. Leta 2016 je bila povprečna stopnja zaposlenosti žensk z enim otrokom, mlajšim od šest let, 9 odstotnih točk nižja od stopnje zaposlenosti žensk brez majhnih otrok, v več državah članicah pa je bila ta razlika večja od 30 odstotnih točk. V nekaterih državah članicah je 25 % neaktivnih žensk neaktivnih zaradi obveznosti oskrbe.

Razpoložljivost, dosegljivost in cenovna dostopnost kakovostnega otroškega varstva so ključne pri omogočanju udeležbe žensk in moških, ki so dolžni skrbeti za druge, na trgu dela.

Evropski svet v Barceloni⁸ je že leta 2002 prepoznal te razmere in določil cilja v zvezi z razpoložljivostjo kakovostnega in cenovno dostopnega⁹ varstva predšolskih otrok:

„Države članice bi morale odpraviti ovire za udeležbo žensk na trgu dela ter si ob upoštevanju povpraševanja po ustanovah za varstvo otrok in skladno z nacionalnimi vzorci zagotavljanja otroškega varstva prizadevati za to, da bi do leta 2010 zagotovile otroško varstvo

- za vsaj 90 % otrok od starosti treh let do šoloobvezne starosti ter
- vsaj 33 % otrok, mlajših od treh let.“

Evropski svet je zahteval, da se ta cilja dosežeta do leta 2010. Evropska komisija je v poročilu za leto 2013, v katerem je ocenjevala trenutno stanje, ugotovila, da cilja nista bila dosežena za nobeno kategorijo otrok, tj. od rojstva do treh let in od treh let do šoloobvezne starosti¹⁰.

Evropska komisija v poročilu o barcelonskih ciljeh iz leta 2013¹¹ navaja, da čeprav je bil od leta 2002 dosežen napredek, zagotavljanje otroškega varstva še vedno ni skladno z barcelonskima ciljema in da so potrebne bistvene izboljšave za doseganje zadovoljive ravni razpoložljivosti, zlasti za otroke, mlajše od treh let:

- Leta 2011 je samo 6 držav članic dosegalo cilja v obeh starostnih kategorijah (od rojstva do treh let; od treh let do šoloobvezne starosti) v letu 2011¹²;
- 3 države članice so dosegle cilj za otroke od treh let do šoloobvezne starosti¹³;
- 4 države članice so dosegale cilj samo za otroke od rojstva do treh let¹⁴.

Poročilo Komisije se ne osredotoča le na razpoložljivost otroškega varstva, temveč vključuje tudi dosegljivost, cenovno dostopnost in kakovost razpoložljivega otroškega varstva.

⁶ Eurostat, anketa o delovni sili za leto 2016.

⁷ Eurofound (2016), *The gender employment gap: challenges and solutions* (Razlika v stopnji zaposlenosti med spoloma: izzivi in rešitve).

⁸ Sklepi predsedstva, Evropski svet v Barceloni, 15. in 16. marec 2002, dostopno na: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/71025.pdf.

⁹ Sklicevanja na „varstvo“, „otroško varstvo“ in „formalno otroško varstvo“ v barcelonskih ciljeh vključujejo predšolsko vzgojo, če so otroci deležni varstva ne samo v ustanovah za varstvo otrok, temveč tudi v predšolskih ustanovah pred šoloobvezno starostjo. Ustanove za varstvo otrok pred šoloobvezno starostjo tako vključujejo otroške jasli in druga središča za dnevno varstvo, kot so družinsko varstvo, poklicni varuhi predšolskih otrok s certifikatom, ki opravljajo dejavnost varstva na svojem domu ali domu otrok, predšolska vzgoja ali enakovredno obvezno šolsko izobraževanje ter storitve, ki se izvajajo v središču za dnevno varstvo zunaj časa pouka. Izraza predšolska vzgoja in varstvo ter predšolska vzgoja se v tem poročilu enakovredno uporabljata kot sopomenki.

¹⁰ Za zagotavljanje skladnosti s terminologijo, uporabljeno v sklepih z zasedanja Evropskega sveta v Barceloni, se šoloobvezna starost v tem poročilu nanaša na starost obveznega vstopa v osnovno šolo, ki je v večini držav okoli starosti šestih let.

¹¹ Evropska komisija, *Barcelona objectives* (2013), dostopno na: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/130531_barcelona_en_0.pdf.

¹² Belgija, Danska, Francija, Švedska, Slovenija in Združeno kraljestvo.

¹³ Nemčija, Italija in Estonija.

¹⁴ Luksemburg, Nizozemska, Španija in Portugalska.

Polna udeležba žensk na trgu dela zahteva, da je otroško varstvo na voljo za poln delovni čas ter da izpolnjuje delovne zahteve med delovnim časom staršev in šolskimi počitnicami. Poleg tega je otroško varstvo dejanska možnost le, če si ga zaposlene ženske lahko privoščijo in so dovolj prepričane o njegovi kakovosti.

Zato sta bila barcelonska cilja ponovno navedena v Evropskem paktu za enakost spolov (2011–2020) in omenjena v strategiji Evropa 2020.

Poleg rednega spremljanja izvajanja barcelonskih ciljev je spremljanje razpoložljivosti cenovno dostopnega in kakovostnega otroškega varstva ključni način povečanja udeležbe žensk na trgu dela v postopku evropskega semestra. To je letni okvir ekonomskega upravljanja EU, katerega namen je spremljanje, preprečevanje in popravljanje težavnih gospodarskih trendov¹⁵.

V okviru Evropskega stebra socialnih pravic je Komisija 26. aprila 2017 sprejela pobudo o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja, vrsto zakonodajnih in nezakonodajnih ukrepov za posodobitev trenutnih pravnih in političnih okvirov v zvezi z dopusti iz družinskih razlogov¹⁶, prožnih ureditev dela in formalnih storitev varstva ter odpravljanje gospodarskih ovir za delo oseb, katerih dohodki predstavljajo drugi vir prihodka v gospodinjstvu. Izboljšanje kakovosti, cenovne dostopnosti in dosegljivosti otroškega varstva je pomemben del te pobude, kar je mogoče doseči z rednim spremljanjem ciljev, izboljšanjem zbiranja podatkov ter spodbujanjem uporabe evropskih strukturnih in investicijskih skladov za vlaganja v socialno infrastrukturo¹⁷.

Cenovno dostopne in kakovostne storitve otroškega varstva pripomorejo k uskladitvi dela in družinskega življenja, kar spodbuja udeležbo žensk na trgu dela in povečuje enakost spolov. Prav tako pomagajo pri družbenogospodarskem vključevanju otrok in razvoju njihovih sposobnosti že od zgodnje starosti¹⁸.

Priporočilo Komisije iz leta 2013 z naslovom „Vlaganje v otroke: prekinimo krog prikrajšanosti“¹⁹, ki ga je Svet potrdil novembra 2013, poziva države članice, naj več vlagajo v politike o otrocih, da bodo okrepile njihove pravice, zmanjšale revščino otrok in izboljšale njihovo dobro počutje. To je del veliko širšega „svežnja o socialnih naložbah“ (SIP), ki državam članicam zagotavlja politične smernice o vseživljenjskih socialnih naložbah. Priporočilo poudarja, da obstaja veliko dokazov, da je za prikrajšane otroke, ki so bili deležni storitev otroškega varstva, manj verjetno, da bodo opustili srednješolsko izobraževanje in se soočili z brezposelnostjo, s čimer se bodo izognili številnim drugim družbenim težavam.

Poleg tega je Svet za izobraževanje leta 2009 v sklopu strateškega okvira za izobraževanje in usposabljanje 2020 (ET 2020)²⁰ sprejel merila uspešnosti izobraževanja in usposabljanja, vključno z merilom uspešnosti za otroke od štirih let do šoloobvezne starosti²¹. Skladno s tem merilom uspešnosti

¹⁵ Leta 2017 je 6 držav prejelo priporočilo za posamezno državo, naj obravnavajo vprašanja v zvezi z otroškim varstvom, ki so del ovir za udeležbo žensk na trgu dela. Leta 2018 je bilo otroško varstvo izpostavljeno kot vprašanje, ki mu je posvečena posebna pozornost v 17 poročilih o državah, zlasti pa so bili obravnavani posebni vidiki, ki veljajo za posamezno državo, kot so razpoložljivost, cenovna dostopnost in dosegljivost otroškega varstva ter udeležba žensk na trgu dela.

¹⁶ Dopusti iz družinskih razlogov vključujejo materinski, očetovski in starševski dopust ter oskrbovalski dopust.

¹⁷ Glej Sporočilo komisije „Pobuda za podporo zaposlenim staršem in oskrbovalcem pri usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja“, COM(2017) 252 final z dne 26. aprila 2017.

¹⁸ Dokaze o pomembnosti kakovostnega otroškega varstva navaja tudi več raziskovalnih projektov, ki se financirajo iz 7. okvirnega programa za raziskave in inovacije ter programa Obzorje 2020 – Družbeni izziv 6 (Evropa v spreminjajočem se svetu – vključujoče, inovativne in razmišljujoče družbe). Ti projekti obravnavajo vlogo predšolske vzgoje in varstva, kar zadeva neenakost in revščino ter dobro počutje in razvoj otrok, ter izbiro različnih možnosti otroškega varstva, pri čemer upoštevajo posebnosti družin (družbenogospodarske, kulturne) in različne institucionalne kontekste.

¹⁹ Glej SWD(2017) 258 final.

²⁰ Strateški okvir za izobraževanje in usposabljanje 2020 (ET 2020), UL 2009/C 119/02.

²¹ V strateškem okviru za izobraževanje in usposabljanje (ET 2020) šoloobvezna starost pomeni starost, ko se začne obvezno osnovno šolanje.

oziroma ciljem mora biti vsaj 95 % otrok od starosti štirih let do šoloobvezne starosti vključenih v izobraževanje in varstvo v zgodnjem otroštvu²². Cilj okvira ET2020 je izboljšati nacionalne sisteme izobraževanja in usposabljanja, da bi EU postala najkonkurenčnejše in najbolj dinamično gospodarstvo na svetu, ki bo temeljilo na znanju.

Poleg barcelonskih ciljev Komisija redno spremlja tudi izvajanje ciljev na področjih izobraževanja in usposabljanja, zajetih v ET 2020, vključno s ciljem za otroke od starosti štirih let do šoloobvezne starosti²³. Komisija je ugotovila, da je bilo v letu 2017 v Evropski uniji povprečno 94,8 % otrok vključenih v predšolsko vzgojo in varstvo. To pomeni, da se lahko šteje, da je bil cilj v ET 2020 na splošno dosežen. Glede na to ugotovitev je Komisija v sporočilu o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja napovedala pregled obstoječega cilja v ET 2020. To je potrdila v sporočilu z dne 17. novembra 2017 o krepitvi evropske identitete²⁴, v katerem predlaga razširitev cilja 95-odstotne vključenosti otrok v otroško varstvo na otroke od starosti treh let do šoloobvezne starosti. Takšna sprememba bi vključevala povečanje obstoječega barcelonskega cilja za otroke od starosti treh let do šoloobvezne starosti za 5 %. Poleg tega se je Komisija zavezala, da bo preučila kakovost sistemov otroškega varstva.

Maja 2018 je Komisija predstavila predlog priporočila Sveta o kakovostnih sistemih predšolske vzgoje in varstva kot del svežnja na področju izobraževanja²⁵, ki mu je priložen delovni dokument služb Komisije. Namen predloga je spodbujati in podpirati države članice pri prizadevanjih za izboljšanje kakovosti sistemov predšolske vzgoje in varstva ter dostopa do njih. Temeljno načelo je, da posameznik v zgodnjem otroštvu najbolj razvija spretnosti in sposobnosti učenja, ki lahko močno vplivajo na poznejše možnosti za izobraževanje in zaposlovanje ter širše življenjske dosežke in zadovoljstvo z življenjem.

Evropski steber socialnih pravic, ki so ga države članice sprejele 17. novembra 2017, je potrdil pomen formalnih struktur otroškega varstva. Steber spremlja „pregled socialnih kazalnikov“ za spremljanje izvajanja načela 11 stebra o otroškem varstvu, zlasti za otroke, mlajše od treh let.

Zgoraj navedena dejstva kažejo, da dostop do cenovno dostopnih in kakovostnih storitev predšolske vzgoje in varstva služi trem glavnim namenom:

- izboljšanju potenciala žensk z otroki na trgu dela;
- razvoju kognitivnih sposobnosti in socialnih veščin predšolskih otrok;
- krepitvi socialne vključenosti otrok iz prikrajšanih okolij²⁶.

Namen tega poročila je v okviru izvajanja Sporočila Komisije za podporo zaposlenim staršem in oskrbovalcem pri usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja oceniti napredek, ki so ga države članice dosegle v smeri izvajanja barcelonskih ciljev od poročila leta 2013. Skupaj z ugotovitvijo, da je bil cilj okvira ET 2020 na splošno dosežen, ta ocena kaže, da je morda prišel čas za razmislek o splošnem usklajenem popravku vseh ciljev za otroke od rojstva do šoloobvezne starosti.

²² Izraza predšolska vzgoja oziroma izobraževanje in varstvo v zgodnjem otroštvu, ki se uporablja v okviru za izobraževanje in usposabljanje, se v tem poročilu uporabljata kot sopomenki za izraz otroško varstvo, ki se uporablja v barcelonskih ciljih.

²³ Evropska komisija (2017), Education and Training Monitor 2017 (Pregled izobraževanja in usposabljanja 2017), dostopno na: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2017_en.pdf.

²⁴ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o krepitvi evropske identitete s pomočjo izobraževanja in kulture – prispevek Evropske komisije k srečanju voditeljev v Göteborgu z dne 17. novembra 2017, COM (2017) 673 final.

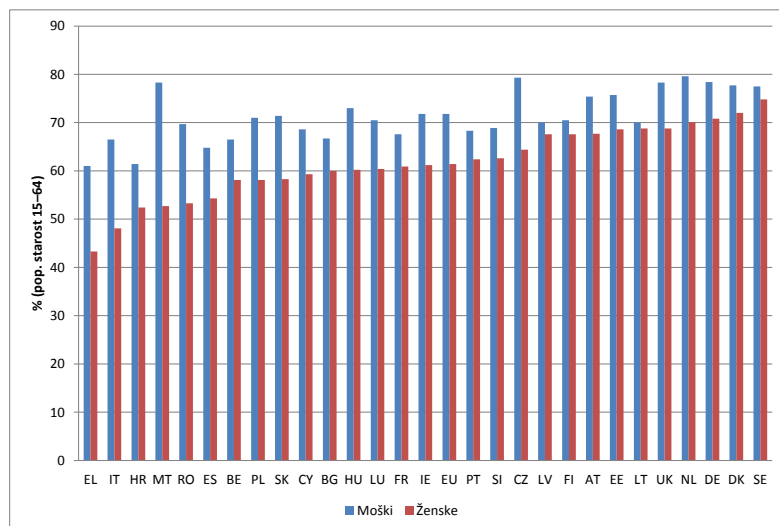
²⁵ Predlog Komisije za priporočilo Sveta o kakovostnih sistemih predšolske vzgoje in varstva.

²⁶ Pregled priporočila iz leta 2013 z naslovom „Vlaganje v otroke: prekinimo krog prikrajšanosti“, SWD(2017), 258 final.

2. Pomen otroškega varstva za povečanje udeležbe žensk na trgu dela

Čeprav se je udeležba žensk na trgu dela povečala, v vseh državah članicah še vedno obstaja razlika v stopnji zaposlenosti med ženskami in moškimi. V EU-28 je razlika 11,6 odstotne točke in 18,2 odstotne točke pri ekvivalentih polne zaposlitve. V Litvi je razlika najmanjša (2 %), na Malti pa največja (27 %).

[Slika 1: Stopnja zaposlenosti žensk in moških v starosti od 15 do 64 let, 2016, %]

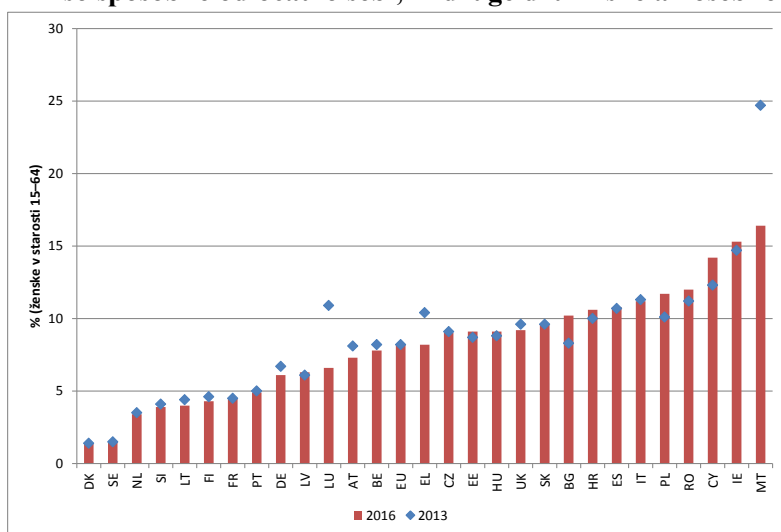
Vir: Anketa o delovni sili za leto 2016

Razlika v stopnji zaposlenosti med spoloma je tesno povezana z obveznostmi oskrbe.

Čeprav sta v večini držav članic model dveh hraniteljev družine (oba partnerja zaposlena za polni delovni čas) ali spremenjeni model hranitelja družine (en partner zaposlen za krajši delovni čas, drugi pa za polni delovni čas) nadomestila model moškega hranitelja družine, so razlike med spoloma v zvezi z neaktivnostjo in delom s krajšim delovnim časom še vedno velike – 31 % žensk in 8 % moških opravlja delo s krajšim delovnim časom. Na Nizozemskem je največji delež zaposlitev za krajši delovni čas, in sicer 76,4 % žensk in 26,2 % moških opravlja delo s krajšim delovnim časom.

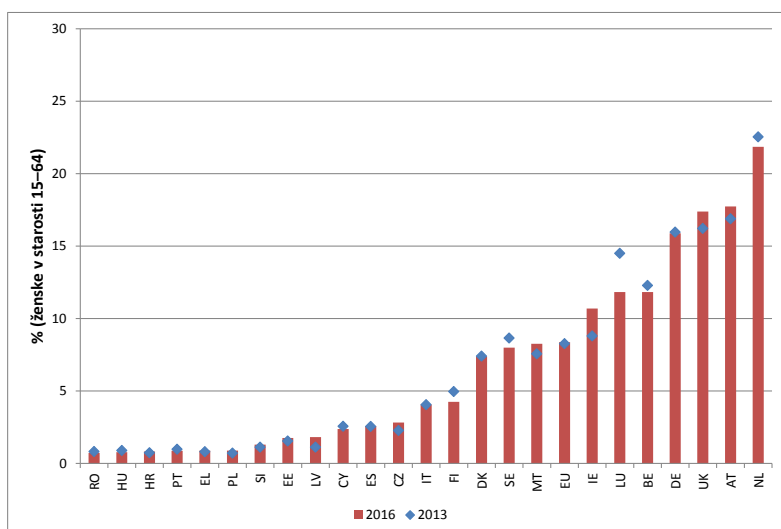
Razlike med državami članicami so zelo opazne, če upoštevamo razloge, zakaj ženske zapustijo trg dela ali opravljajo delo s krajšim delovnim časom (sliki 1 in 2). Več kot 10 % žensk na Malti, Irskem, Cipru, v Romuniji, na Poljskem, v Italiji, Španiji, na Hrvaškem in v Bolgariji je neaktivnih na trgu dela zaradi osebnih ali družinskih obveznosti, zlasti zaradi skrbi za otroke ali odrasle osebe, ki niso sposobne odločati o sebi (slika 2 spodaj). Poleg tega več kot 10 % žensk na Nizozemskem, v Avstriji, Združenem kraljestvu, Nemčiji, Belgiji, Luksemburgu in na Irskem opravlja delo s krajšim delovnim časom zaradi obveznosti oskrbe (slika 3 spodaj).

[Slika 2: Neaktivnost zaradi osebnih in družinskih obveznosti (skrb za otroke ali odrasle osebe, ki niso sposobne odločati o sebi, in druge družinske ali osebne obveznosti), ženske, %]

Vir: Anketa o delovni sili za obdobje 2006–2013

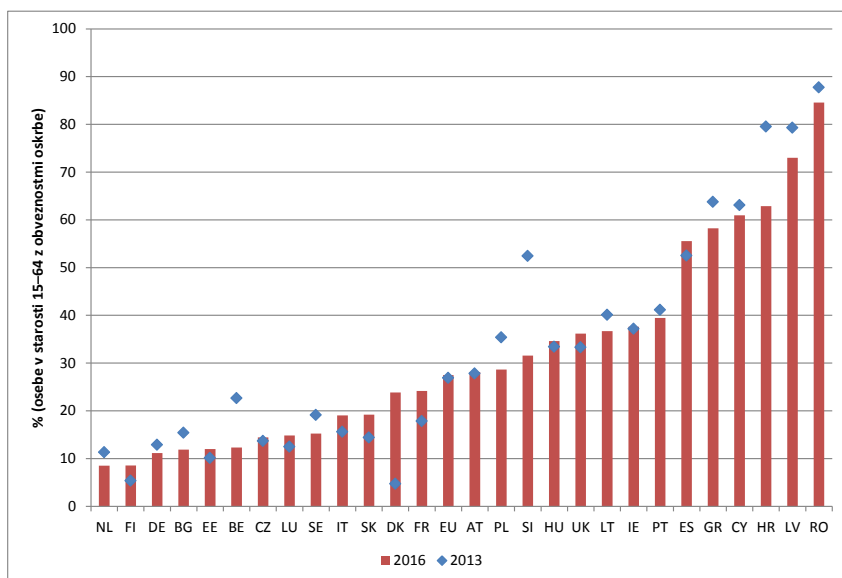
[Slika 3: Delo s krajšim delovnim časom zaradi osebnih in družinskih obveznosti (skrb za otroke ali odrasle osebe, ki niso sposobne odločati o sebi, in druge družinske ali osebne obveznosti), ženske, %]

Vir: Anketa o delovni sili za obdobje 2006–2013

Podrobnejši pregled vzrokov za neaktivnost in delo s krajšim delovnim časom kaže, da je približno 20 % oseb z obveznostmi oskrbe neaktivnih ali opravljajo delo s krajšim delovnim časom zaradi pomanjkanja infrastrukture za otroško varstvo. Ta delež oseb, ki so bodisi neaktivne bodisi opravljajo delo s krajšim delovnim časom, znaša več kot 80 % v Romuniji in Latviji in več kot 30 % na Hrvaškem, Cipru, v Grčiji, Španiji, na Irskem, Portugalskem, v Litvi, na Madžarskem, v Sloveniji in na Poljskem ter manj kot 10 % na Nizozemskem, Finskem in Švedskem.

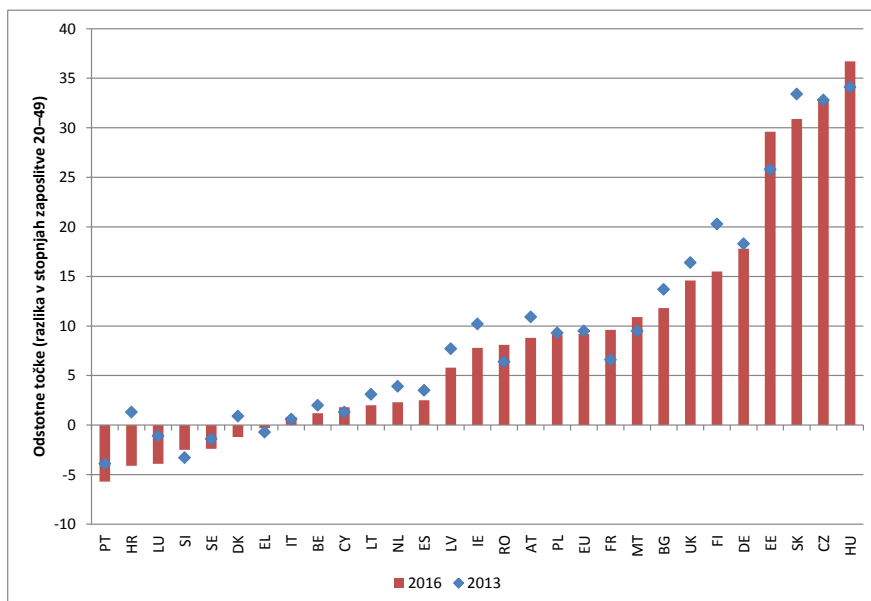
[Slika 4: Ženske, ki so neaktivne ali opravljajo delo s krajšim delovnim časom zaradi obveznosti oskrbe in poročajo o pomanjkanju ustreznih storitev otroškega varstva, %]

Vir: Anketa o delovni sili za obdobje 2006–2013

Pomanjkljiva infrastruktura za otroško varstvo vpliva na udeležbo žensk na trgu dela. Negativen vpliv starševstva na stopnjo zaposlenosti žensk je bil priznan kot pomemben izziv na Madžarskem, Češkem, Slovaškem, v Estoniji, Nemčiji, na Finskem in v Združenem kraljestvu²⁷.

[Slika 5: Vpliv starševstva na zaposlenost žensk, %]

Vir: Anketa o delovni sili za obdobje 2006–2013

Nižja udeležba žensk na trgu dela in pomanjkanje formalne infrastrukture za otroško varstvo sta povezana tudi s tradicionalnim dojemanjem vloge žensk v družbi. Skoraj tri četrtine evropskih državljanov je potrdilo, da ženske porabijo več časa za gospodinjstva dela in dejavnosti oskrbe kot moški. To je pogosto posledica družbenih norm, ki ženskam pripisujejo vlogo glavnih skrbnic otrok in

²⁷ Glej ustrezna poročila o državah za leto 2017 v okviru evropskega semestra, dostopna na: https://ec.europa.eu/info/publications/2017-european-semester-country-reports_en.

družinskega gospodinjstva. Nedavna raziskava Eurobarometra je pokazala, da več kot 4 od 10 Evropejcev (44 %) menijo, da je najpomembnejša vloga ženske skrb za dom in družino. V tretjini držav članic EU je ta delež 70 % ali več²⁸. Skoraj tri četrtine Evropejcev navaja, da ženske porabijo več časa za gospodinjstva dela in dejavnosti oskrbe kot moški, 22 % pa jih meni, da moški in ženske porabijo enako časa za te dejavnosti. Vendar prihaja do počasnih sprememb med generacijami. Najmlajši anketiranci bodo nekoliko verjetneje menili, da moški in ženske porabijo enako časa za gospodinjstva dela in dejavnosti oskrbe: to velja za 26 % anketirancev, starih od 15 do 24 let, medtem ko ta delež pri anketirancih, starih 40 let ali več, znaša 21 %.

[Slika 6: Katera od spodnjih izjav o deležu gospodinjstvenega dela in dejavnosti oskrbe v gospodinjstvih po vašem mnenju danes najbolj velja? (% – EU)]

Vir: Posebna raziskava Eurobarometra št. 465 (2017).

Raziskava kaže, da je v vseh državah članicah treba še veliko narediti. Evropski inštitut za enakost spolov je v indeksu enakosti spolov, ki ga je objavil leta 2017, izpostavil, da je, kar zadeva uravnoteženost spolov pri času, porabljenem za oskrbo, gospodinjstva dela in družbene dejavnosti, v primerjavi s stanjem pred 10 leti 12 držav nazadovalo. Samo vsak tretji moški vsak dan kuha in opravlja gospodinjstva dela, medtem ko večina žensk to počne vsak dan (79 %). S povprečno oceno 66,2 za enakost spolov je EU še vedno daleč od uresničitve uravnoteženosti spolov v družbi²⁹.

Obveznosti oskrbe so tudi neenakomerno porazdeljene med zaposlenimi ženskimi in moškimi. Evropska raziskava o delovnih pogojih iz leta 2015 kaže, da v gospodinjstvih, v katerih je najmlajši otrok star manj kot 7 let, ženske povprečno porabijo 32 ur na teden za plačano delo in 39 ur na teden za neplačano delo, medtem ko moški porabijo 41 ur na teden za plačano delo in 19 ur na teden za neplačano delo³⁰. Čeprav se število ur, ki jih moški in ženske porabijo za neplačano delo poveča, ko imajo otroke, je razmerje opravljenih gospodinjstvenih opravil in oskrbe med spoloma še vedno daleč od enakega. To ostane nespremenjeno skozi vse življenje, vključno z obdobjem proti koncu delovnega življenja. Tako je verjetneje, da bodo te obveznosti vplivale na delovno življenje žensk.

Neenakost vloge žensk kot skrbnic je še večja zaradi nezadostnega zagotavljanja dosegljivega in cenovno dostopnega kakovostnega varstva za otroke, mlajše od treh let. Evropska konfederacija

²⁸ Posebna raziskava Eurobarometra št. 465 (2017), Enakost spolov za leto 2017, [EBS 465], dostopno na:

<http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2154>.

²⁹ V zadnjih 10 letih se je ocena povečala samo za 4 točke. Evropski inštitut za enakost spolov (EIGE) (2017), Gender Equality Index 2017 – Measuring gender equality in the European Union 2005-2015 Report (Indeks enakosti spolov za leto 2017 – Poročilo o merjenju enakosti spolov v Evropski uniji za obdobje 2005–2015), dostopno na: <http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/gender-equality-index-2017-measuring-gender-equality-european-union-2005-2015-report>.

³⁰ Eurofound (2016), Šesta evropska raziskava o delovnih pogojih, dostopno na: <https://www.eurofound.europa.eu/sl/surveys/european-working-conditions-surveys/sixth-european-working-conditions-survey-2015>.

družinskih organizacij COFACE³¹ izpostavlja pomen tega dejstva in predlaga tri načine za pomoč ženskam pri doseganju ravnotežja med poklicnim in zasebnim življenjem: (1) finančna sredstva za pomoč staršem na različne načine; (2) družinam prijazne ureditve dela; (3) dosegljive, kakovostne in cenovno dostopne storitve otroškega varstva.

Pomanjkanje otroškega varstva v veliki meri določa, ali lahko ženske z otroki še naprej opravljajo delo³². Nedavna študija Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) potrjuje bistveno povezavo med otroškim varstvom in udeležbo žensk na trgu dela:

„Cenovno dostopna in kakovostna predšolska vzgoja in varstvo z zadostnim številom ur na teden lahko prispevata k povečanju udeležbe žensk na trgu dela. Za zaposlene starše, zlasti matere, je verjetneje, da bodo zapustili trg dela ali opravljali delo s krajšim delovnim časom, da bi prevzeli dolžnosti otroškega varstva, zlasti v zgodnjem otroštvu. Zato ženske potrebujejo kakovostno in cenovno dostopno predšolsko vzgojo in varstvo, da bodo lahko ob vrnitvi na delo prepričane, da je za njihove otroke dobro poskrbljeno, ter da bodo lahko dosegle boljše ravnotežje med poklicnim in zasebnim življenjem.“³³

Storitve, ki staršem pomagajo doseči ravnotežje med poklicnim in zasebnim življenjem, imajo zato bistveno vlogo poleg pomembnih ukrepov, kot so ugodni dopusti iz družinskih razlogov in družinam prijazne ureditve dela, ki so prilagojene zasebnim razmeram zaposlenih, ter davčni sistem in sistem prejemkov, ki oseb, katerih dohodki predstavljajo drugi vir prihodka v gospodinjstvu, ne odvrčajo od dela. Barcelonska cilja sta usmerjena k prekinitvi ponavljajočega se cikla, ki ženskam preprečuje udeležbo na trgu dela pod enakimi pogoji kot moški. Poleg tega bi družinam prijazne politike lahko vplivale na obračanje trenda zmanjševanja rodnosti v Evropski uniji.

3. Doseganje barcelonskega cilja za otroke od rojstva do starosti treh let

Prvič, odkar je EU začela spremljati doseganje ciljev v zvezi z otroškim varstvom, je bil cilj za otroke od rojstva do starosti treh let v EU-28 v povprečju dosežen. Skupni delež, dosežen v letu 2016, je znašal 32,9 %.

Vendar obstajajo velike razlike med državami članicami, kot je prikazano v spodnji preglednici o zagotavljanju infrastrukture za varstvo otrok od rojstva do starosti treh let.

Cilj zagotavljanja otroškega varstva za 33 % otrok je bil v letu 2016 večinoma dosežen v 12 državah članicah: na Danskem, Nizozemskem, Švedskem, v Luksemburgu, na Portugalskem, v Franciji, Belgiji, Sloveniji, Španiji, Italiji, Nemčiji in na Finskem. V 7 državah članicah EU (v Nemčiji, na Finskem, v Italiji, Španiji, Sloveniji, Belgiji in Franciji) ima od 33 do 49 % otrok dostop do otroškega varstva (glej zelene celice). V 5 državah članicah EU (na Danskem, Nizozemskem, Švedskem, v

³¹ COFACE (2017), *Who cares? A study on the challenges and needs of family carers in Europe* (Komu je mar? Študija o izzivih in potrebah oskrbovalcev družin v Evropi).

³² Esping-Andersen je leta 2009 poudaril, da bo pomanjkanje storitev za pomoč ženskam pri doseganju ravnotežja med poklicnim in zasebnim življenjem povzročilo „ravnotežje nizke rodnosti“ z malo otroki ali „ravnotežje nizke stopnje zaposlenosti in nizkih dohodkov“. De Henau, Meulders and O'Dorchai (2010), ki so v 15 državah članicah EU analizirali učinek različnih javnih politik, namenjenih parom z otroki, v katerih sta oba partnerja zaposlena, vključno z zagotavljanjem otroškega varstva, dopustom iz družinskih razlogov ter davčnimi ugodnostmi in denarnimi prejemki, so ugotovili, da na udeležbo žensk na trgu dela najbolj vpliva zagotavljanje javnega otroškega varstva. Leta 2013 sta Ehrel in Guergoat-Larivière preučevali učinek posameznih in institucionalnih dejavnikov na stopnje zaposlenosti žensk v 22 državah članicah ter ugotovili, da formalno otroško varstvo (varuhi predšolskih otrok ali javno otroško varstvo) in delo s krajšim delovnim časom pozitivno vplivata na stopnjo zaposlenosti žensk.

³³ OECD (2017), *Starting Strong* (Dober začetek), dostopno na: <http://www.oecd.org/education/starting-strong-2017-9789264276116-en.htm>.

Luksemburgu in na Portugalskem) ima 50 % otrok ali več dostop do otroškega varstva (glej modre celice). Danska je absolutna zmagovalka, saj je dosegla več kot dvakratnik ciljnega deleža (70 %).

Slika je manj pozitivna v preostalih 16 državah članicah. Oranžne celice kažejo, da ima v 6 državah članicah (na Malti, v Estoniji, na Irskem, v Združenem kraljestvu, Latviji in na Cipru) od 25 do 33 % otrok od rojstva do starosti treh let dostop do otroškega varstva. V 10 državah članicah je v otroško varstvo vključenih manj kot 25 % otrok v najmlajši starostni skupini (glej rdeče celice). Med temi državami so Grčija, Poljska, Češka in Slovaška z deležem, nižjim od 10 %.

Barcelonski cilj za varstvo otrok od rojstva do starosti treh let je bil torej v EU na splošno dosežen. To je predvsem zaradi velikega deleža vključenosti v državah članicah, ki so dosegle cilj.

[Preglednica 1: Otroci, za katere skrbijo v formalnih strukturah otroškega varstva, od rojstva do starosti treh let, %]

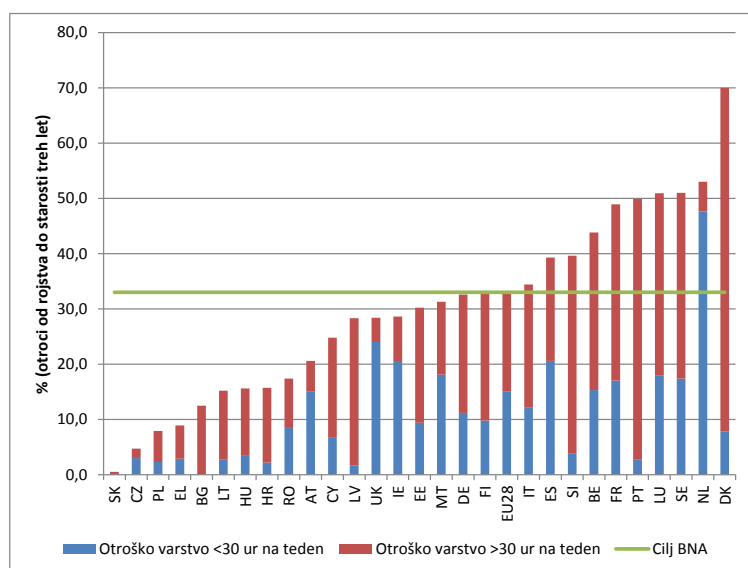
Država/čas	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Evropska unija (EU28)	29	27	27	28,4	30,3	32,9
Danska	74	67	65	69,6	77,3	70,0
Nizozemska	52	46	46	44,6	46,4	53,0
Švedska	51	52	55	56,8	64,0	51,0
Luksemburg	44	48	47	49,0	51,8	50,9
Portugalska	35	34	38	45,0	47,2	49,9
Francija	44	40	39	39,5	41,7	48,9
Belgija	39	48	46	48,8	50,1	43,8
Slovenija	37	38	39	37,4	37,4	39,6
Španija	39	36	35	36,9	39,7	39,3
Italija	25	21	22	22,9	27,3	34,4
Finska	26	29	28	33,2	32,5	32,7
Nemčija	24	24	28	27,5	25,9	32,6
Malta	11	17	20	18,2	17,9	31,3
Estonija	19	18	21	19,4	21,4	30,2
Irska	21	31	29	27,4	30,6	28,6
Združeno kraljestvo	34	27	30	28,9	30,4	28,4
Latvija	16	23	23	21,6	22,9	28,3
Ciper	25	26	25	25,5	20,8	24,8
Avstrija	14	14	17	16,0	22,3	20,6
Romunija	2	15	6	2,6	9,4	17,4
Hrvaška	13	11	11	17,1	11,8	15,7
Madžarska	8	8	10	14,4	15,4	15,6
Litva	9	8	10	22,9	9,7	15,2
Bolgarija	7	8	11	11,2	8,9	12,5
Grčija	19	20	14	12,8	11,4	8,9
Poljska	3	6	5	5,5	5,3	7,9
Češka	5	3	2	4,4	2,9	4,7
Slovaška	4	5	4	6,5	1,1	0,5

Vir: Statistika o dohodku in življenjskih pogojih (EU-SILC) za leto 2016

Zdi se, da se je od leta 2011 vključenost otrok, mlajših od treh let, v otroško varstvo v številnih državah precej povečala. To je najizrazitejše na Malti (povečanje za 20 odstotnih točk, z 11 na 31 %), v Romuniji (za 15 odstotnih točk, z 2 na 17 %), Estoniji (za 11 odstotnih točk, z 19 na 30 %), Italiji (za 9 odstotnih točk, s 25 na 34 %), Nemčiji (za 9 odstotnih točk, s 24 na 33 %) in na Irskem (za 8 odstotnih točk, z 21 na 29 %). Po drugi strani se je vključenost v otroško varstvo za to starostno skupino precej zmanjšala v Grčiji (za 10 odstotnih točk, z 19 na 9 %) in na Slovaškem (za 3 odstotne točke, s 4 na manj kot 0,5 %).

Število ur, ki ga otroci običajno preživijo v otroškem varstvu, se razlikuje med državami članicami: v polovici obravnavanih držav se varstvo otrok od rojstva do starosti treh let večinoma uporablja le v skrajšanem obsegu (manj kot 30 ur na teden). To velja za Nizozemsko (kjer 3 od 4 žensk opravljajo delo s krajšim delovnim časom), Združeno kraljestvo, Irsko in Avstrijo. Po drugi strani se otroško varstvo za poln delovni čas (30 ur ali več na teden) najpogosteje uporablja v Bolgariji, Litvi, na Madžarskem, v Latviji, na Danskem, Portugalskem, v Sloveniji, na Švedskem, v Luksemburgu, Belgiji, na Poljskem in v Grčiji.

[Slika 7: Otroci v formalnem otroškem varstvu ali izobraževanju po starostnih skupinah, od rojstva do starosti treh let, % in čas, ki ga preživijo v otroškem varstvu]

Vir: Statistika o dohodku in življenjskih pogojih (EU-SILC) za leto 2016

4. Doseganje barcelonskega cilja za otroke od starosti treh let do šoloobvezne starosti

Leta 2016 je bilo 86,3 % otrok od starosti treh let od šoloobvezne starosti vključenih v formalno otroško varstvo ali je obiskovalo predšolsko vzgojo, kar pomeni, da barcelonski cilj še ni bil dosežen, čeprav je bil od leta 2011 dosežen določen napredek.

Barcelonski cilj je bil dosežen v 12 državah članicah: v Belgiji, na Švedskem, Danskem, v Španiji, Franciji, na Nizozemskem, Irskem, v Estoniji, Italiji, na Portugalskem, v Nemčiji in Sloveniji (glej zelene in modre celice v preglednici 2). Belgija, Švedska, Danska in Španija so s 95-odstotnim deležem presegle cilj (glej modre celice). V 8 državah članicah (v Franciji, na Nizozemskem, Irskem, v Estoniji, Italiji, na Portugalskem, v Nemčiji, Sloveniji) je od 90 do 95 % otrok vključenih v otroško varstvo ali predšolsko vzgojo (glej zelene celice v preglednici 2).

Po drugi strani 16 držav članic še ni doseglo tega cilja. V Avstriji, na Malti, v Luksemburgu in na Madžarskem je več kot 85 % otrok vključenih v otroško varstvo ali predšolsko vzgojo (glej oranžne celice v preglednici 2). Na Finskem, v Latviji, na Češkem, Cipru, v Litvi, na Slovaškem, v Bolgariji, Združenem kraljestvu, na Poljskem, v Romuniji, Grčiji in na Hrvaškem je manj kot 85 % otrok vključenih v otroško varstvo ali predšolsko vzgojo (glej rdeče celice v preglednici 2). Na Hrvaškem, v Grčiji, Romuniji in na Poljskem je manj kot 65 % otrok vključenih v otroško varstvo ali predšolsko vzgojo.

[Preglednica 2: Otroci, za katere skrbijo v formalnih strukturah otroškega varstva, od starosti treh let do šoloobvezne starosti, % v določenem obdobju]

Država/čas	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Evropska unija (EU28)	83	83	82	83,1	83,3	86,3
Belgija	98	100	98	97,8	98,8	98,6
Švedska	95	96	96	94,8	96,2	96,6
Danska	98	94	99	95,2	97,2	95,9
Španija	85	92	90	93,2	92,0	95,2
Francija	95	95	92	95,8	93,6	93,9
Nizozemska	89	89	86	87,2	90,7	93,5
Irska	82	89	89	89,3	92,0	92,9
Estonija	92	93	91	94,0	92,9	92,8
Italija	95	91	90	90,6	85,9	92,6
Portugalska	81	86	85	88,7	89,9	92,0
Nemčija	90	91	89	88,7	89,6	91,8
Slovenija	92	92	91	90,3	90,9	89,9
Avstrija	84	80	79	85,7	85,3	88,7
Malta	73	91	92	99,4	88,4	88,1
Luksemburg	73	80	73	73,9	81,9	87,2
Madžarska	75	75	85	86,3	89,1	86,8
Finska	77	77	79	80,6	82,8	83,9
Latvija	72	79	79	79,2	82,3	81,9
Češka	74	75	76	75,7	77,5	81,0
Ciper	73	74	80	79,6	81,4	78,5
Litva	70	74	74	80,1	73,8	78,4
Slovaška	75	71	74	74,7	67,6	77,3
Bolgarija	62	89	78	71,6	71,5	74,7
Združeno kraljestvo	93	72	71	70,0	72,8	73,4
Poljska	43	36	38	42,5	43,0	61,0
Romunija	41	59	51	55,8	58,2	60,8
Grčija	75	76	69	56,5	67,1	55,6
Hrvaška	51	40	47	40,2	52,9	51,3

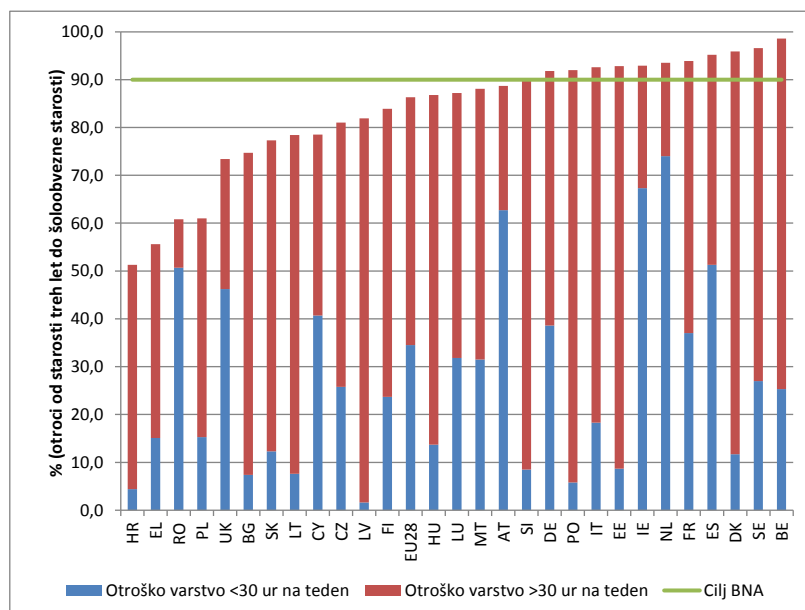
Vir: Statistika o dohodku in življenjskih pogojih (EU-SILC) za leto 2016

Skupni delež vključenosti otrok od starosti treh let do šoloobvezne starosti se je od leta 2011 rahlo povečal, vendar pa se je ta delež v več državah članicah precej povečal. To je najizrazitejše v Romuniji (povečanje za 20 odstotnih točk, z 41 na 61 %), na Poljskem (za 18 odstotnih točk, s 43 na 61 %), Malti (za 15 odstotnih točk, s 73 na 88 %), Madžarskem (za 15 odstotnih točk, s 73 na 88 %), v Luksemburgu (za 14 odstotnih točk, s 73 na 87 %), na Irskem (za 11 odstotnih točk, z 82 na 93 %), Portugalskem (za 11 odstotnih točk, z 81 na 92 %), v Španiji (za 10 odstotnih točk, s 85 na 95 %), Latviji (za 10 odstotnih točk, z 72 na 82 %) in Litvi (za 8 odstotnih točk, s 70 na 78 %).

Po drugi strani se je v različnih državah članicah EU delež vključenosti v otroško varstvo za to starostno skupino zmanjšal, na primer v Združenem kraljestvu (za 20 odstotnih točk, s 93 na 73 %) in Grčiji (za 19 odstotnih točk, s 75 na 56 %).

V večini držav članic je 52 % otrok v tej starostni skupini vključenih v otroško varstvo ali predšolsko vzgojo 30 ali več ur na teden, medtem ko je 34 % otrok v tej starostni skupini, zlasti večina otrok v Romuniji, Združenem kraljestvu, Avstriji, na Irskem in Nizozemskem, vključenih v otroško varstvo ali predšolsko vzgojo manj kot 30 ur na teden.

[Slika 8: Otroci v formalnem otroškem varstvu ali predšolski vzgoji po starostnih skupinah, od starosti treh let do šoloobvezne starosti, % in čas, ki ga preživijo v otroškem varstvu ali predšolski vzgoji]

Vir: Statistika o dohodku in življenjskih pogojih (EU-SILC) za leto 2016

Glede na to, da je bil cilj glede izobraževanja in usposabljanja, zastavljen leta 2009, dosežen (95-odstotna vključenost otrok od starosti štirih let do šoloobvezne starosti v formalno otroško varstvo), je glavni izziv za doseganje barcelonskega cilja starostna skupina od treh do štirih let. Zato je Komisija v sporočilu o krepitvi evropske identitete novembra 2017 predlagala razširitev izobraževalnega cilja, ki določa 95-odstotno vključenost otrok v otroško varstvo, na vse otroke od starosti treh let do šoloobvezne starosti³⁴.

5. Dejavniki, ki vplivajo na doseganje barcelonskih ciljev

5.1 Odhodki za otroško varstvo

Javnofinančni odhodki imajo lahko pomembno vlogo pri razpoložljivosti, cenovni dostopnosti, dosegljivosti in kakovosti otroškega varstva. Odstotek BDP, namenjen otroškemu varstvu, se precej razlikuje v EU. Največji je na Švedskem, Danskem, v Franciji in Bolgariji. Prav tako se razlikuje usmeritev porabe glede na starostne skupine. V nekaterih državah je poraba usmerjena zlasti v otroško varstvo za otroke od starosti treh let do šoloobvezne starosti.

[Preglednica 3: Javnofinančni odhodki za otroško varstvo in predšolsko izobraževanje ter skupni javnofinančni odhodki za predšolsko vzgojo in varstvo, % BDP, 2013]

³⁴ Glej Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o krepitvi evropske identitete s pomočjo izobraževanja in kulture – Prispevek Evropske komisije k srečanju voditeljev v Göteborgu, 17. novembra 2017, COM (2017) 673 final, in predlog priporočila Sveta o kakovostnih sistemih predšolske vzgoje in varstva.

	Skupaj	Javnofinančni odhodki za otroke od rojstva do starosti treh let	Javnofinančni odhodki za otroke od starosti treh let do šoloobvezne starosti
Švedska	1,6	1,1	0,5
Nizozemska (d)	1,4		
Francija	1,3	0,6	0,7
Bolgarija (c)	1,2	0,1	1,1
Finska	1,1	0,6	0,5
Belgija	0,8	0,1	0,7
Luksemburg (d)	0,8		
Združeno kraljestvo	0,8	0,1	0,7
Litva (c)	0,7	0,1	0,6
EU28 povprečje (e)	0,7		
Nizozemska	0,7	0,3	0,4
Romunija (c)	0,6	0,3	0,3
Madžarska	0,6	0,1	0,5
Nemčija	0,6	0,2	0,4
Italija	0,5	0,1	0,4
Slovenija (d)	0,5		
Španija	0,5	0,1	0,4
Irska (d)	0,5		
Avstrija (d)	0,5		
Slovaška	0,5	0,1	0,4
Malta (c)	0,5	0,0	0,5
Poljska (d)	0,5		
Češka (d)	0,5		
Ciper (c, h, g)	0,4	0,0	0,4
Estonija (d)	0,4		
Portugalska (d)	0,4		
Latvija (b)		0,1	
Hrvaška (b, d)		0,2	
Grčija			

Vir: OECD, Zbirka podatkov o družini

Nekatere države so se odločile vlagati v celovit sistem otroškega varstva.

Tako je na primer **danski** sistem otroškega varstva precej celovit. Občine staršem zagotavljajo otroško varstvo ne glede na njihov zaposlitveni status, in sicer od starosti 26 tednov do šoloobvezne starosti otrok. Otroško varstvo je razdeljeno med jasli (od rojstva do starosti dveh let) in vrtce (od starosti treh do šestih let) ter zasebne varuhe predšolskih otrok, ki običajno zagotavljajo varstvo otrok v svojih domovih. Občina nadzoruje zasebne ustanove za otroško varstvo ali zasebne varuhe predšolskih otrok. Otroško varstvo se šteje za pomembno za zagotavljanje dobrega počutja, zdravja in učenja otrok ter njihove socialne vključenosti. Za otroško varstvo so določeni visoki standardi kakovosti. Večinoma se financira z javnimi sredstvi. Starši plačajo samo ceno, ki se določi glede na njihove dohodke in število otrok. Delovni čas se lahko prilagaja lokalnim potrebam. Danska je ena od držav z največjo porabo sredstev za otroško varstvo glede na BDP, za kar se je namerno odločila, da bi vsem otrokom čim prej zagotovila enake možnosti v življenju.

Belgija ima podoben sistem jasli, ki poleg zasebnih varuhov predšolskih otrok zagotavljajo varstvo otrok v najmlajši starostni skupini (od rojstva do starosti dveh let in pol), in vrtcev za otroke od starosti dveh let in pol do šoloobvezne starosti. Za plačilo otroškega varstva za mlajšo starostno skupino se prizna davčna olajšava, cena pa je pogosto odvisna od dohodkov staršev in je za otroke, mlajše od dveh let in pol, omejena na določen znesek. Dostop do vrtcev, ki so običajno v prostorih osnovnih šol, je v času pouka brezplačen. Otroško varstvo zunaj pouka pa za zaposlene starše lahko predstavlja težavo. Vzpostavljen je sistem za spremljanje kakovostih vseh storitev formalnega

otroškega varstva, ki je precej obsežen ter spremlja javne in zasebne storitve. Nekatere prikrajšane skupine, na primer iskalci zaposlitve v bruseljski regiji, imajo lahko prednostni dostop do otroškega varstva.

Otroško varstvo v evropskem semestru in financiranje EU

Otroško varstvo v okviru evropskega semestra velja za pomemben dejavnik, ki omogoča zaposlovanje žensk. Države članice, v katerih pomanjkanje otroškega varstva predstavlja oviro za udeležbo žensk na trgu dela, so prejele priporočila.

Leta 2017 je bilo pomanjkanje cenovno dostopnega in kakovostnega otroškega varstva navedeno v 12 poročilih o državah, šest držav članic pa je prejelo priporočilo za posamezno državo o tej zadevi oziroma na splošno o udeležbi žensk na trgu dela³⁵. Leta 2018 je bilo otroško varstvo omenjeno v 17 poročilih o državah, v poročilih o Franciji in Belgiji je bilo predstavljeno pozitivno, v drugih pa kot vzrok za zaskrbljenost³⁶.

Države članice imajo možnost, da dajejo prednost financiranju otroškega varstva z uporabo evropskih strukturnih in investicijskih skladov (skladov ESI), kot so Evropski socialni sklad in Evropski sklad za regionalni razvoj ter Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (EKSRP). V obdobju 2014–2020 je bilo za infrastrukturo za predšolsko vzgojo in varstvo iz Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR) dodeljenih približno 1,2 milijarde EUR za reševanje težav z nacionalno ali regionalno zmogljivostjo ter zagotavljanje kakovosti zgradb in opreme za storitve predšolske vzgoje in varstva. Evropski socialni sklad (ESS) spodbuja enak dostop do kakovostne predšolske vzgoje in varstva³⁷. Te naložbe so bile učinkovite pri ustvarjanju delovnih mest za ženske ter olajševanju ponovnega vključevanja žensk z otroki na trg dela in izboljšanju ravnotežja med poklicnim in zasebnim življenjem staršev, kot kažejo primeri projektov ESS v **Estoniji** (kjer bo ustvarjenih 1 200 mest za otroško varstvo) in na **Češkem** (kjer bo ustvarjenih 20 000 mest za otroško varstvo). Češka je kot odgovor na priporočilo za posamezno državo o tej zadevi preusmerila financiranje in doslej ustvarila 9 000 mest v jaslih in vrtcih. Opaženo nenehno povečevanje povpraševanja po otroškem varstvu kaže, da ta ukrep močno vpliva na ponovno vključevanje staršev z majhnimi otroki na trg dela. Prek Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) je v okviru pobude LEADER mogoče dodeliti finančno podporo za zagotavljanje otroškega varstva na podeželju v okviru lokalne razvojne strategije.

Poleg tega je za financiranje projektov na področju predšolske vzgoje in varstva (zasebne in javne naložbe) na voljo Evropski sklad za strateške naložbe (EFSI). Vendar za projekte v zvezi s predšolsko vzgojo in varstvom še niso bile prejete nobene posebne zahteve.

³⁵ Poročila o državah za leto 2017, dostopna na: https://ec.europa.eu/info/publications/2017-european-semester-country-reports_en.

³⁶ Poročila o državah za leto 2018, dostopna na: https://ec.europa.eu/info/publications/2018-european-semester-country-reports_en.

³⁷ To je ena od prednostnih naložb v okviru tematskega cilja „vlaganje v izobraževanje, usposabljanje in poklicno usposabljanje za znanja in spretnosti ter vseživljenjsko učenje“.

5.2 Družinski delovni vzorci in družinski modeli

V Evropski uniji obstajajo različni modeli udeležbe žensk na trgu dela, ki odražajo različne družinske modele in različne prakse vzgoje otrok. Družinski modeli imajo pomembno vlogo pri obsegu udeležbe žensk na trgu dela. Čeprav je tradicionalni model moškega hranitelja družine v večini držav zamenjal model dveh hraniteljev družine ali spremenjeni model hranitelja družine (pri katerem je en partner zaposlen za polni delovni čas, drugi pa za krajši delovni čas), je delovni vzorec po rojstvu otroka bolj raznolik, kar zadeva dopuste iz družinskih razlogov in udeležbo žensk na trgu dela po materinskem dopustu. Zlasti v tem obdobju življenja, ko so ženske pri udeležbi na trgu dela ranljive, je razpoložljivost kakovostnega otroškega varstva bistveni del podpore za njihovo zaposlovanje.

Poleg otroškega varstva imajo dobro zasnovane politike usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja glede dopustov in prožne ureditve dela pomembno vlogo pri povečevanju udeležbe žensk na trgu dela. V zvezi s tem je Komisija 26. aprila 2017 predstavila predlog Direktive³⁸ za spodbujanje očetov k izrabi starševskega dopusta v obliki namenskega in neprenosljivega obdobja za vsakega starša ob ustrezni ravni nadomestila. Dokazano je, da deljena izraba starševskega dopusta med ženskami in moškimi povečuje udeležbo žensk na trgu dela. Prožne ureditve dela so prav tako pomembne pri usklajevanju zaposlitve in zahtev zasebnega življenja delavcev.

5.3 Neformalno/zasebno organizirano otroško varstvo

Neformalno otroško varstvo lahko dopolnjuje ali nadomešča formalno otroško varstvo. Neformalno otroško varstvo zagotavljajo osebe, ki niso starši otrok, običajno sorodniki, na primer stari starši, in prijatelji, sosedji, neregistrirani varuhi predšolskih otrok, varuške in varuške au pair. Vključuje lahko tudi zasebno organizirano otroško varstvo, ki ga izvaja poklicni varuh predšolskih otrok, ki so ga neposredno najeli starši. To varstvo pogosto poteka na domu otroka ter ni registrirano in ga pristojni organi ne nadzorujejo. Po podatkih Eurostata³⁹ je bilo leta 2016 v neformalno otroško varstvo vključenih 30,2 % otrok, mlajših od treh let, in 28,7 % otrok od starosti treh let do šoloobvezne starosti. Neformalno in zasebno otroško varstvo se pogosto uporablja, vendar običajno v skrajšanem obsegu, kar pomeni, da večinoma dopolnjuje formalno otroško varstvo. Delež uporabe neformalnega otroškega varstva je največji na Nizozemskem (približno 60 % pri otrocih v obeh starostnih skupina), vendar se skoraj v celoti izvaja v skrajšanem obsegu, sledijo pa Romunija, Grčija, Slovenija, Slovaška, Poljska, Ciper in Portugalska, kjer je več kot 40 % otrok vključenih v neformalno ali zasebno otroško varstvo. V večini teh držav se pri mlajši starostni skupini izvaja kombinacija otroškega varstva za poln in krajši delovni čas, razen na Cipru, kjer se več kot polovica neformalnega in zasebnega otroškega varstva za otroke, mlajše od treh let, izvaja za poln delovni čas. Pri otrocih v starejši starostni skupini se v glavnem izvaja za krajši delovni čas. V nordijskih državah se neformalno otroško varstvo skorajda ne uporablja.

Čeprav starši morda ne čutijo velike potrebe po uporabi javnega otroškega varstva, kadar obstajajo zadostne možnosti neformalnega in zasebnega otroškega varstva, zgornji podatki kažejo, da nadomeščajo pomanjkanje javnega otroškega varstva z dogovori o neformalnem in zasebnem

³⁸ COM(2017) 252 final, „Pobuda za podporo zaposlenim staršem in oskrbovalcem pri usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja“, dostopno na: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1311&langId=en>. Glej tudi Predlog Direktive Evropskega parlamenta in Sveta o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja staršev in oskrbovalcev ter razveljavitvi Direktive Sveta 2010/18/EU, dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017SC0202&from=EN>.

³⁹ Spremenljivka raziskave Eurostata o dohodku in življenjskih pogojih (EU-SILC) iz leta 2016 „druge vrste otroškega varstva“ se nanaša na neposredne dogovore med oskrbovalcem in starši (starši so pogosto delodajalci, ki neposredno plačujejo oskrbovalca) ter neplačano otroško varstvo (brezplačni ali neformalni dogovori, kot so izmenjava storitev). Otroško varstvo, ki ga zagotavljajo varuhi predšolskih otrok brez kakršne koli strukture med oskrbovalcem in starši (neposredno dogovori), je izvzeto iz opredelitve „formalnega otroškega varstva“, da bi se upoštevalo samo otroško varstvo, ki izpolnjuje nekatere vzorce kakovosti.

otroškem varstvu ter da pravzaprav morda obstaja povpraševanje po večji ponudbi formalnega otroškega varstva⁴⁰.

5.4 Pravni okvir za zagotavljanje otroškega varstva

En način za zagotovitev zadostnega izvajanja dosegljivega in cenovno dostopnega kakovostnega otroškega varstva je vzpostavitev zakonske pravice do otroškega varstva. V večini držav obstaja zakonska pravica do otroškega varstva od določene starosti otroka, ki pa se po Evropi zelo razlikuje. Časovni zamik med koncem dopusta iz družinskih razlogov⁴¹ in pravico do otroškega varstva, ki je včasih naveden tudi kot „časovna vrzel do otroškega varstva“, predstavlja težavo v večini držav⁴².

Pravica do otroškega varstva od zgodnje starosti obstaja na Malti (od starosti treh mesecev; otroško varstvo je brezplačno za zaposlene starše in študente), Danskem in Madžarskem (od starosti šestih mesecev), v Nemčiji (vendar z omejenim številom ur za starše, ki niso zaposleni za polni delovni čas), na Švedskem in v Sloveniji (od starosti 12 mesecev) ter v Estoniji (od starosti 18 mesecev). To zagotavljanje otroškega varstva je mogoče opredeliti kot celovito pravico od zgodnje starosti.

V drugi skupini držav se pravica do otroškega varstva začne pri poznejši starosti, ko otrok začne obiskovati predšolsko vzgojo. V praksi to pomeni od starosti dveh let in pol v Belgiji in treh let na Finskem (v skrajšanem obsegu, razen če so starši zaposleni za polni delovni čas), v Franciji, na Irskem, v Italiji, Luksemburgu (v skrajšanem obsegu), Španiji, na Slovaškem in v Združenem kraljestvu (v skrajšanem obsegu, od starosti dveh let za otroke iz prikrajšanih okolij) ter od starosti štirih let na Nizozemskem.

V tretji skupini držav so otroci upravičeni do otroškega varstva od starosti petih let, običajno eno leto pred šoloobvezno starostjo. To velja za Avstrijo (samo v skrajšanem obsegu), Bolgarijo, Češko, Grčijo in Portugalsko. Na Poljskem se pravica do otroškega varstva (predšolske vzgoje) začne pri starosti šestih let. To je mogoče opredeliti kot pravico tik pred šoloobvezno starostjo.

V četrti skupini držav članic – Litvi, Latviji in Romuniji – ni nobene pravice do otroškega varstva.

Ob upoštevanju zgornjih podatkov v kombinaciji z ravno nadomestila za dopuste iz družinskih razlogov je razvidno, da samo v majhni skupini držav članic ni nobene vrzeli med koncem dobro plačanega dopusta iz družinskih razlogov in pravico do otroškega varstva (na Danskem, Finskem, v Nemčiji, na Malti, v Sloveniji in na Švedskem). V drugi skupini držav članic obstaja časovni zamik med daljšim dopustom iz družinskih razlogov, ki je običajno neplačan ali zelo slabo plačan, in zagotovljenim otroškim varstvom (na Češkem, v Estoniji, Franciji, na Madžarskem in v Španiji). V preostalih državah članicah obstaja časovni zamik med dopustom iz družinskih razlogov in pravico do otroškega varstva.

Vendar zakonska pravica ne pomeni nujno zagotovljenega mesta v otroškem varstvu. To pojasnjuje, zakaj v državah članicah, v katerih obstaja zakonska pravica, udeležba žensk na trgu dela morda ostaja na nizki ravni in/ali uporaba neformalnega in zasebnega otroškega varstva morda ostaja na visoki ravni.

⁴⁰ Heejung Chung in Bart Meuleman 2017, European Parent's attitudes towards public childcare provision – the role of current provisions, interests and ideologies, v: European Societies, 19:1, 49-68, DOI: 10.1080/14616696.2016.1235218.

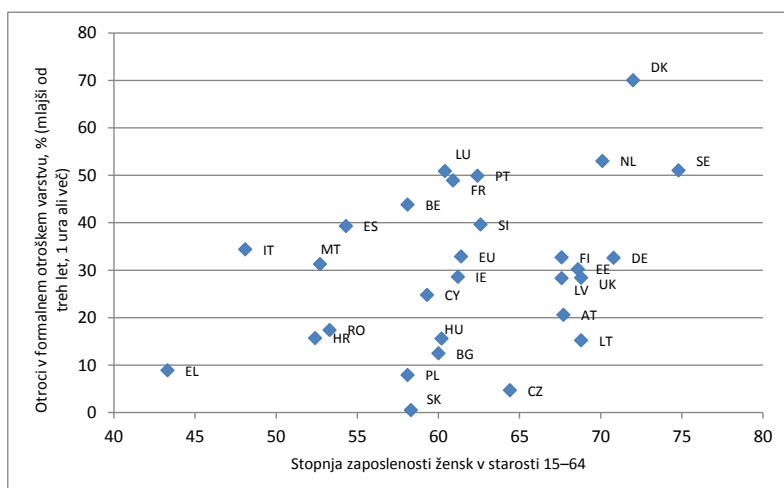
⁴¹ Sklicevanje na dopuste iz družinskih razlogov vključuje materinski, očetovski in starševski dopust. Druge oblike dopusta iz družinskih razlogov, kot so dopust za nego, tukaj niso vključene.

⁴² Mreža LEAVE (april 2017), „Relationship between Leave and ECEC entitlements“, dostopno na: http://www.leavenetwork.org/fileadmin/Leavenetwork/overviews_2017/Relationship_between_Leave_and_ECEC_-_Final.pdf.

5.4 Stopnja zaposlenosti in zagotavljanje otroškega varstva

Obstaja povezava med stopnjo zaposlenosti in deležem otrok, vključenih v otroško varstvo, čeprav ni vedno jasno, v kolikšni meri je mogoče to povezavo pojasniti s pomanjkanjem povpraševanja ali ponudbe. Na dejstvo, ali so otroci vključeni v otroško varstvo, vpliva več razlogov. Vendar sta v več državah stopnja zaposlenosti žensk in delež otrok, mlajših od treh let, ki so vključeni v otroško varstvo, izjemno nizka, na primer v Grčiji, na Hrvaškem, v Romuniji, na Malti in v Italiji.

[Slika 9: Stopnja zaposlenosti in delež otrok od rojstva od starosti treh let, ki so vključeni v otroško varstvo, %]

Vir: Anketa o delovni sili (LFS) za leto 2016 in statistika o dohodku in življenjskih pogojih (EU-SILC) za leto 2016

5.6 Razpoložljivost, stroški, dosegljivost in kakovost otroškega varstva

5.6.1 Razpoložljivost mest za otroško varstvo

Na uporabo storitev otroškega varstva v različnih lokalnih razmerah vplivajo različni dejavniki. Eurostatovi statistični podatki omogočajo podajanje prve ocene, ali trenutno otroško varstvo zadosti povpraševanju, in opredelitev področij, ki jih je treba izboljšati.

Po podatkih Eurostata je bilo leta 2016 pomanjkanje razpoložljivih mest glavni razlog za neuporabo otroškega varstva v Latviji, na Finskem, v Franciji, Estoniji, Grčiji, Sloveniji, na Poljskem in Češkem.

[Preglednica 4: Razlogi za neuporabo storitev formalnega otroškega varstva za otroke, mlajše od šoloobvezne starosti]

Država/razlog	Finančni razlogi	Razdalja	Ni razpoložljivih mest	Delovni čas ni primeren	Kakovost ni ustrezna	Drugo
Evropska unija (EU28)	16,2	1,5	3,9	2,5	0,7	7,4
Belgija	7,9	0,0	2,1	1,1	0,4	6,9
Bolgarija	6,3	0,3	2,3	0,3	0,3	1,2
Češka	6,3	0,5	4,6	1,1	0,4	6,5
Danska	0,7	0,4	0,4	1,6	0,2	2,9
Nemčija	4,9	0,2	3,2	2,5	1,1	2,3
Estonija	20,4	2,1	7,4	0,3	1,2	20,7
Irska	37,6	2,1	1,4	0,2	0,1	5,6
Grčija	23,7	2,4	6,8	3,7	1,9	0,1
Španija	51,8	1,3	2,1	3,9	0,2	28,4
Francija	13,6	2,0	8,7	5,3	0,6	8,5
Hrvaška	4,4	0,0	1,7	0,0	0,0	1,6
Italija	22,8	4,4	3,4	4,2	1,9	14,9
Ciper	39,9	2,4	0,7	0,8	2,0	1,1
Latvija	24,8	5,4	15,6	2,9	2,9	9,0
Litva	29,6	9,0	2,3	0,9	0,4	12,6
Luksemburg	9,1	1,7	4,7	1,7	0,9	4,3
Madžarska	18,7	1,4	1,7	2,0	0,7	7,1
Malta	10,6	0,4	3,5	2,2	0,7	36,6
Nizozemska	18,5	0,0	0,7	1,6	0,5	9,2
Avstrija	11,7	0,5	3,9	1,1	1,1	6,1
Poljska	4,6	4,2	4,7	2,5	1,1	9,1
Portugalska	14,2	1,8	2,5	1,9	0,4	3,4
Romunija	30,9	6,7	2,6	0,3	0,0	7,8
Slovenija	7,7	1,8	4,7	1,3	0,3	6,8
Slovaška	29,5	6,2	3,7	3,4	1,3	14,8
Finska	6,6	2,1	8,6	4,3	0,2	8,8
Švedska	0,7	0,3	1,2	1,8	0,1	6,8
Združeno kraljestvo	25,9	0,6	2,6	1,3	0,4	5,7

Vir: Priložnostni modul o storitvah v statistiki o dohodku in življenjskih pogojih (EU-SILC) za leto 2016

5.6.2 Stroški otroškega varstva

Na splošno v EU-28 večina staršev plačuje polno ali znižano ceno varstva otrok od rojstva do starosti treh let⁴³. V nekaterih državah to velja do šoloobvezne starosti, zlasti če pravica do otroškega varstva ne obstaja.

Po podatkih Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj povprečni izdatki za otroško varstvo predstavljajo 15 % neto dohodkov družine v državah OECD. Gotovinski izdatki znašajo od 2,7 % v Avstriji do 33,7 % v Združenem kraljestvu za povprečno družino, v kateri sta oba partnerja zaposlena, in od 2,9 % na Danskem do 41,6 % na Irskem za enostarševsko družino⁴⁴.

⁴³ Statistika o dohodku in življenjskih pogojih (EU-SILC) za leto 2016, dostopno na: <https://data.europa.eu/euodp/data/dataset/Zktkst5yj10Yav1iKET7w>.

⁴⁴ OECD (2016), Society at a glance (Pogled na družbo), socialni kazalniki OECD.

Socialna razslojenost vpliva na možnosti otrok, mlajših od treh let, za vključenost v formalnem otroškem varstvu, kot je pokazala Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj⁴⁵. V Franciji in na Irskem je ta neenakost posebej izrazita, saj dosegajo stopnje vključenosti otrok iz družin z nizkimi dohodki (18 % in 12 %) manj kot četrtno stopnje vključenosti otrok iz družin z visokimi dohodki (81 % in 57 %).

Visoki stroški pomenijo oviro za uporabo otroškega varstva in starše, zlasti matere, učinkovito odvrtaajo od zaposlitve. To so nedavno potrdili podatki Eurostata za leto 2016 (preglednica 4 zgoraj), ki kažejo, da ima stroškovni dejavnik v veliko državah pomembno vlogo pri odločitvi o neuporabi formalnega otroškega varstva, zlasti v Estoniji, na Irskem, v Grčiji, Španiji, Italiji, na Cipru, v Latviji, Litvi, na Nizozemskem, v Romuniji, na Slovaškem in v Združenem kraljestvu.

Iz podatkov je razvidno, da si 4 % staršev v EU zelo težko privoščijo formalno otroško varstvo. To večinoma velja za Madžarsko, Ciper, Romunijo in Grčijo, kjer si velika večina družin težko privoščijo otroško varstvo, 20 % ali več staršev pa si ga zelo težko privoščijo. V EU si 8 % staršev srednje težko privoščijo otroško varstvo, 19 % staršev pa si ga nekoliko težko privoščijo.

[Preglednica 5: Kako težko si družine privoščijo storitve formalnega otroškega varstva za otroke, mlajše od šoloobvezne starosti, %]

Država/raven	Zelo težko	Srednje težko	Nekoliko težko	Dokaj lahko	Lahko	Zelo lahko
Madžarska	21,6	18,4	30,2	23,0	5,9	0,9
Ciper	21,2	32,0	26,5	14,5	5,6	0,3
Romunija	19,5	19,8	43,8	8,8	4,2	3,9
Irska	12,5	15,0	28,7	19,9	17,7	6,1
Malta	10,4	12,1	24,5	39,9	7,2	6,0
Grčija	8,7	15,6	70,2	2,7	2,6	0,3
Portugalska	8,1	15,7	36,0	27,4	12,2	0,8
Združeno kraljestvo	8,0	8,7	25,7	32,5	13,3	11,8
Slovaška	6,4	11,7	31,6	38,1	8,9	3,1
Španija	6,1	16,2	22,0	32,2	21,5	2,0
Italija	6,1	8,9	32,4	35,9	16,3	0,3
Hrvaška	5,7	6,8	36,5	25,0	24,6	1,4
Avstrija	5,1	6,2	18,3	27,1	23,7	19,7
Belgija	4,4	9,9	13,7	20,3	34,0	17,7
Evropska unija (EU28)	4,2	7,8	19,0	32,7	23,3	13,1
Švedska	3,9	2,3	7,3	26,5	27,1	32,8
Nizozemska	3,7	7,2	11,7	21,4	46,8	9,1
Francija	2,9	10,0	19,8	44,4	18,7	4,4
Slovenija	2,5	8,8	25,0	27,9	25,0	10,8
Češka	2,1	10,5	24,8	33,2	19,7	9,8
Litva	2,0	18,8	52,5	22,3	3,3	1,2
Poljska	1,5	8,9	30,4	38,0	18,3	2,9
Nemčija	1,4	2,5	6,5	33,7	32,0	23,8
Finska	1,4	2,9	13,4	30,2	28,4	23,7
Luksemburg	1,3	7,4	14,5	35,9	29,5	11,4
Bolgarija	1,2	7,8	42,8	32,8	15,0	0,4
Danska	0,2	3,6	9,5	27,3	32,6	26,8
Estonija	0,0	28,9	15,4	55,7	0,0	0,0
Latvija	0,0	4,8	34,5	33,6	21,4	5,7

Vir: Priložnostni modul o storitvah v statistiki o dohodku in življenjskih pogojih (EU-SILC) za leto 2016

⁴⁵ OECD (2016), Who uses childcare? Background brief on inequalities in the use of formal early childhood education and care (ECEC) among very young children (Kdo uporablja otroško varstvo? Informativna predstavitev neenakosti pri izrabi formalne predšolske vzgoje in varstva pri zelo majhnih otrocih).

Države članice stroške otroškega varstva rešujejo na različne načine. Nekatere države članice zagotavljajo **najnižje ravni brezplačnega otroškega** varstva za obe starostni skupini (npr. Malta) ali za skupino od starosti treh let do šoloobvezne starosti (npr. Nemčija, Združeno kraljestvo). **Malta** od leta 2017 zagotavlja brezplačno otroško varstvo za otroke, katerih starši so zaposleni ali se izobražujejo. Vlada ob koncu vsakega meseca poravnava stroške. Starši lahko svoje otroke pošljejo v ustanovo za varstvo otrok po lastni izbiri in izkoristijo brezplačno otroško varstvo „za število delovnih ur, ki jih opravi starš z manjšo delovno obremenitvijo, ter eno dodatno uro za prevoz na delo in nazaj“. Cilj tega ukrepa je matere spodbuditi, da se vrnejo na delo ali obdržijo formalno zaposlitev. Najnovejši statistični podatki o zaposlenosti že kažejo, da zagotavljanje brezplačnega otroškega varstva povečuje udeležbo žensk na trgu dela. Obstajajo načrti za razširitev dostopa do otroškega varstva na vse družine.

Na **Irskem**, kjer so bili stroški opredeljeni kot velika ovira, je bil leta 2010 predstavljen nov program, t.i. program predšolske vzgoje in varstva, ki zagotavlja omejeno število brezplačnih mest v skrajšanem obsegu (skupaj 15 ur, kar pomeni petkrat po 3 ure na teden) za otroke od starosti treh let in dveh mesecev v zasebnih ustanovah za otroško varstvo. Leta 2016 je bila ponudba razširjena na otroke od starosti dveh let in osem mesecev. Starši, ki uporabljajo ta program, lahko z doplačilom povečajo število ur. Čeprav ta program pomeni korak naprej, si vse družine ne morejo privoščiti dodatnih stroškov, kar posebej omejuje možnosti uporabe programa za družine z nizkimi dohodki.

Denarne pomoči za mlade starše (npr. v Belgiji, na Nizozemskem, v Združenem kraljestvu) in **davčne olajšave za družine** (npr. v Belgiji, na Češkem, v Nemčiji, Franciji, na Nizozemskem) so dodatni ukrepi za kritje stroškov otroškega varstva. V **Nemčiji** se cene otroškega varstva razlikujejo glede na izvajalca, vendar so odvisne od dohodka. Družine z nižjimi dohodki lahko zaprosijo za znižanje cene in so lahko upravičene do brezplačnega otroškega varstva. Vse družine lahko izkoristijo davčne olajšave v obliki znižanja davka ali oprostitve davka za določen znesek stroškov otroškega varstva.

V Belgiji, Nemčiji in Franciji ter na Nizozemskem, Švedskem in Slovaškem, na primer, kombiniran pristop **systema določanja cene otroškega varstva na podlagi ugotovljenega premoženjskega stanja** zagotavlja, da morajo **družine z nizkimi dohodki** za uporabo otroškega varstva plačati zelo nizek znesek, cena pa je **omejena** tudi za vse druge družine. V več državah članicah EU je zasebno otroško varstvo tudi subvencionirano iz javnih sredstev. Na **Švedskem** zakon o izobraževanju določa, da morajo biti cene otroškega varstva „razumne“. Vsakemu otroku od starosti treh let pripada 525 ur brezplačnega otroškega varstva. Vse občine tudi uporabljajo sistem najvišjih cen, omejitev pa velja za vse družine. Ustanove za otroško varstvo so upravičene do državne podpore za nadomestitev izgube prihodkov in zagotavljanje kakovostnih storitev otroškega varstva.

Drugi sklop ukrepov se osredotoča na posebne potrebe otrok iz gospodinjstev z nizkimi dohodki ali velikih družin, kot so brezplačni obroki v jaslih in vrtcih ali obroki po nižjih cenah, na primer na **Madžarskem**, ali financiranje zdravih obrokov za socialno ogrožene otroke v **Belgiji**.

Nekaj držav članic, na primer Češka, Nemčija, Francija, Portugalska in Slovaška, je razvilo ciljno usmerjene programe za pomoč socialno ogroženim skupinam pri dostopu do storitev otroškega varstva. Na **Slovaškem** so ukrepi usmerjeni v otroke iz družin z nizkimi dohodki, ki so oproščeni plačila, ustanove za otroško varstvo pa sodelujejo z občinskimi središči pri razvoju posebnih programov za pomoč marginaliziranim skupnostim.

V drugih državah članicah, na primer v Belgiji, na Finskem, Švedskem in Danskem, je poudarek ne univerzalnem dostopu. Na **Finskem** na primer velja načelo univerzalnosti za subvencionirane storitve, po katerem morajo občine zagotoviti mesto vsem predšolskim otrokom ne glede na to, ali so starši

zaposleni ali ne. Te storitve morajo vključevati tudi neobičajne delovne vzorce staršev. Projekt, ki ga je sofinanciral Evropski socialni sklad, se osredotoča na storitve otroškega varstva za otroke, katerih starši delajo v nočnih izmenah.

Priporočilo Komisije iz leta 2013 z naslovom „Vlaganje v otroke: Prekinimo krog prikrajšanosti“ kaže, da se zagotavljanje cenovno dostopnih kakovostnih storitev otroškega varstva lahko šteje za dober primer strategije socialnih naložb, ki prinaša koristi vsem, saj spodbuja razvoj otrok in hkrati staršem omogoča opravljanje plačanega dela. V večini primerov dodatni davčni prihodki (v času delovnega življenja), ustvarjeni z večjo udeležbo staršev na trgu dela, zadostujejo za kritje stroškov otroškega varstva. Če cenovno dostopno kakovostno otroško varstvo ni na voljo, lahko v nekaterih državah stroški formalnega varstva dveh otrok znašajo več kot petino razpoložljivega dohodka partnerjev z niskimi dohodki. Komisija⁴⁶ je aprila 2017 v okviru svežnja o evropskem stebru socialnih pravic ponovno poudarila pomen nadaljevanja dela na tem področju.

Včasih se vzpostavijo lokalne pobude v korist posebnih socialno ogroženih skupin. Vrsto mest je sprejelo strategijo za izpolnjevanje njihovih posebnih potreb. Nevladna organizacija Eurocities je zbrala primere dobrih praks, ki se lahko uporabljajo kot navdih. Takšen primer je **Nantes**, mesto v **Franciji**, ki je sprejelo koncept zagotavljanja integriranih storitev otroškega varstva, zlasti z namenom prekinitve kroga prikrajšanosti. V revnejših območjih mesta so vzpostavljene večnamenske storitve otroškega varstva, ki ponujajo vrsto storitev otroškega varstva. Poleg običajnega in prilagodljivega otroškega varstva je na primer staršem, ki se morajo udeležiti razgovora za delo, na voljo tudi „nujno“ otroško varstvo.

Nekatere države članice so uvedle tudi davčne spodbude za podjetja, povezane z zagotavljanjem storitev otroškega varstva za njihove zaposlene. **Avstrija** podjetjem omogoča odbitek od obdavčljivega dohodka, če zagotavljajo notranje storitve otroškega varstva ali zaposlenim zagotavljajo ugodnosti v obliki storitev otroškega varstva⁴⁷, podoben pristop pa imajo tudi **Francija**, **Nemčija** in **Poljska**. Italija je nedavno uvedla spremembe obdavčitve dodatkov za produktivnost za leto 2017, ki jih podjetja lahko zaposlenim zdaj razdelijo v obliki ukrepov socialnega varstva⁴⁸. V **Franciji** in **Združenem kraljestvu** lahko delodajalci zaposlenim zagotovijo bone za univerzalne storitve (CESU) in bone za otroško varstvo, ki jih lahko uporabijo kot plačilo za otroško varstvo na domu⁴⁹. Na **Finskem** druge pobude za nadomestilo stroškov zaposlenih, povezanih z usklajevanjem poklicnega in družinskega življenja, temeljijo na sistemu socialne varnosti na podlagi zavarovanj. Poleg tega se ugodnost, ki jo prejme zaposleni, če delodajalec organizira začasno otroško varstvo za bolnega otroka zaposlenega, ne šteje za obdavčljiv dohodek (najdaljše obdobje neobdavčene ugodnosti v obliki otroškega varstva je štiri dni na bolnega otroka).

5.6.3 Dosegljivost otroškega varstva

Dostopa do otroškega varstva ne določajo le formalne strukture, temveč tudi posebne značilnosti storitev, kot so delovni čas, lokacija in jeziki, ki se uporabljajo, ter dostop do prevoza. V preglednici 4 je navedeno, da sta **razdalja** do ustanove za otroško varstvo in **delovni čas** manj pomembna razloga za neuporabo storitev formalnega otroškega varstva od stroškov in razpoložljivosti mest. Medtem ko

⁴⁶ Delovni dokument služb Komisije: Pregled priporočila iz leta 2013 z naslovom „Vlaganje v otroke: prekinimo krog prikrajšanosti“, SWD (2017) 258 final.

⁴⁷ Ugodnosti za zaposlene v višini do 1 000 EUR na otroka in na leto v obliki otroškega varstva so neobdavčene, prispevki za socialno varnost pa se zanje ne zaračunajo.

⁴⁸ V tem primeru je določen najvišji znesek upravičene naložbe (ki je povezana z dodatkom za produktivnost).

⁴⁹ V Združenem kraljestvu program bonov za otroško varstvo delodajalcu omogoča, da ponudi bone za otroško varstvo (vključno z boni v zameno za zmanjšanje plače zaposlenega, kar se imenuje „žrtvovanje dela plače“). To lahko vpliva na znesek davčnih odbitkov, ki jih prejme zaposleni.

je 15 držav nad 1,5-odstotnim povprečjem EU, kar zadeva razdaljo do ustanove za otroško varstvo, imajo Litva (9 %), Romunija (6,7 %) in Slovaška (6,2 %) najvišje stopnje. Na **Portugalskem** so imeli Evropski strukturni investicijski skladi pomembno vlogo pri razširitvi boljše infrastrukture za otroško varstvo na podeželje v zadnjih 15 letih, vendar je to, podobno kot v številnih državah, povzročilo pomanjkanje na mestnih območjih.

Prav tako delovni čas ustanov za otroško varstvo ne izpolnjuje v celoti potreb otroškega varstva. 7 držav je nad 2,5-odstotnim povprečjem EU, posebej visoke stopnje pa imajo Francija (5,3 %), Finska (4,3 %), Italija (4,2 %) in Španija (3,9 %).

Eurofondovo poročilo „Predšolska vzgoja: dostopnost in kakovost storitev“⁵⁰ kaže, da lahko različne pobude pomagajo vključiti **otroke s posebnimi potrebami** v otroško varstvo. Kakovost otroškega varstva je odvisna tako od političnega priznanja kot tudi od trajnostnega in zadostnega financiranja inkluzivnih ukrepov, kot so lastna odgovornost in prizadevnost vzgojiteljev ter njihova pripravljenost in upravna podpora za stalno spremljanje usposabljanja o inkluzivnih metodah. Inkluzivno poučevanje in inkluzivno okolje temeljita tudi na komunikaciji in sodelovanju med lokalnimi oblastmi in ustanovami za otroško varstvo ter vzgojitelji in starši. Poleg nacionalnega financiranja ESS zagotavlja finančno podporo za inkluzivne projekte v ustanovah za otroško varstvo. Na **Poljskem** je bil na voljo projekt „malček“, ki ga je sofinanciral ESS, za razvoj formalnega varstva otrok, mlajših od treh let. Projekt upošteva posebne potrebe invalidnih otrok.

5.6.4 Ukrepi za povečanje kakovosti

Pomanjkanje kakovostnih storitev otroškega varstva je lahko ovira za starše in negativno vpliva na uporabo teh storitev. Kakovost storitev je odvisna od števila otrok v ustanovah, ravni strokovnosti vzgojiteljev in učnega programa ter standardov kakovosti prostorov, kot so fizično okolje in higiena. Dobro razvit okvir kakovosti bi lahko vključeval ukrepe, kot so uporaba sistema registracije in pregleda za vse registrirane izvajalce storitev otroškega varstva, ukrepe za izboljšanje profesionalizacije in vseživljenjskega učenja osebja, ukrepe za izboljšanje privlačnosti zaposlitve v sektorju otroškega varstva, na primer z zagotavljanjem dobrih delovnih razmer.

Komisija je maja 2018 v predlogu priporočila Sveta o kakovostni predšolski vzgoji in varstvu predstavila celovit okvir kakovosti za sisteme predšolske vzgoje in varstva⁵¹, ki temelji na petih načelih: dosegljivosti in cenovni dostopnosti za vse družine; usposobljenosti in nenehnem razvoju delovne sile; razvoju učnega načrta s celotno metodo poučevanja z vključevanjem otrok in staršev; spremljanju in ocenjevanju storitev in ustanov predšolske vzgoje in varstva; upravljanju in financiranju. Ta okvir je bil razvit s pomočjo strokovnjakov na področju izobraževanja iz več držav članic. Cilj okvira kakovosti je krepitev ustanov za otroško varstvo in predšolsko vzgojo za zagotovitev kakovostnih storitev predšolske vzgoje in varstva za otroke ter vključevanje otrok iz prikrajšanih okolij in otrok s posebnimi potrebami. Poleg tega je njegov cilj tudi povečati zaupanje v ustanove za otroško varstvo, da bi se ženskam z otroki zagotovile dejanske možnosti, da vstopijo na trg dela ali ostanejo na njem.

6. Sklepi: Doseganje barcelonskih ciljev – temelj udeležbe žensk na trgu dela in boljšega ravnotežja med poklicnim in zasebnim življenjem zaposlenih staršev

Barcelonski cilji, ki jih je Evropski svet sprejel leta 2002, so leta 2018 še vedno bistvenega pomena. Ciljne stopnje zaposlenosti žensk še niso bile dosežene, prav tako pa ostajajo velike razlike v stopnjah

⁵⁰ Eurofond (2015), Predšolska vzgoja: dostopnost in kakovost storitev, dostopno na:

<https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2015/social-policies/early-childhood-care-accessibility-and-quality-of-services>.

⁵¹ Predlog priporočila Sveta o kakovostnih sistemih predšolske vzgoje in varstva in spremni delovni dokument služb.

zaposlenosti med ženskami in moškimi. Številni dokazi kažejo, da je to predvsem posledica obveznosti oskrbe. Barcelonska cilja ostajata zelo pomembna za spodbujanje enakosti spolov in predstavljata pomemben del strategije Evropa 2020 za pametno, vključujočo in trajnostno rast z namenom povečanja udeležbe žensk na trgu dela. Otroško varstvo je bistveni element ravnotežja med poklicnim in zasebnim življenjem zaposlenih staršev v okviru Evropskega stebra socialnih pravic. Kazalniki stopnje vključenosti v otroško varstvo se spremljajo v evropskem semestru in so vključeni v pregled socialnih kazalnikov. Kadar je to potrebno, je financiranje iz evropskih strukturnih in investicijskih skladov usmerjeno v odpravljanje pomanjkljivosti v državah članicah.

Barcelonski cilj je bil v EU-28 na splošno dosežen za otroke, mlajše od treh let, saj je 32,9 % otrok, mlajših od treh let, vključenih v otroško varstvo. Vendar se za tem skupnim povprečjem skrivajo pomembne razlike med državami članicami. Čeprav je bil v državah, kot so Malta, Romunija, Estonija, Italija, Nemčija in Irska, dosežen znaten napredek, stopnja vključenosti v otroško varstvo v nekaterih vodilnih državah v veliki meri vpliva na skupni rezultat v EU. 4 države članice presegajo 50 %: Danska, Nizozemska, Švedska in Luksemburg. Na drugi strani lestvice pa so Grčija, Poljska, Češka in Slovaška z zaskrbljujočimi deleži, nižjimi od 10 %.

Barcelonski cilj še ni bil dosežen za otroke od starosti treh let do šoloobvezne starosti, vendar se delež povečuje, in sicer s 83 % leta 2011 na 86,3 % v povprečju v EU. Več držav članic je na vrhu lestvice in dosega cilj več ko 95 %, in sicer so to Belgija, Švedska, Danska in Španija. Znaten napredek je bil dosežen v Romuniji, na Poljskem, Malti, v Luksemburgu, na Madžarskem, Irskem, Portugalskem, v Španiji, Latviji in Litvi. Najnižji deleži, in sicer manj kot 65 %, so na Poljskem, v Romuniji, Grčiji in na Hrvaškem, ki še vedno precej zaostajajo.

Na razpoložljivost in uporabo otroškega varstva vpliva več dejavnikov. Prvi pomemben element je zakonska pravica do otroškega varstva, ki obstaja v večini držav članic, vendar je zelo različno določena starost, od katere ta pravica obstaja (na primer od konca materinskega dopusta matere, od starosti dveh let in pol ali treh let ali celo pred doseženo šoloobvezno starostjo). Zakonska pravica pa ne pomeni nujno popolnega zagotovila, da bo država članica zagotavljala storitve formalnega otroškega varstva.

Poleg zakonske pravice na uporabo storitev otroškega varstva s strani staršev zelo vplivajo razpoložljivost, cenovna dostopnost in kakovost storitev otroškega varstva. Stroški se zelo razlikujejo med državami članicami in so v nekaterih državah članicah, na primer na Irskem, lahko izjemno visoki ter vplivajo na udeležbo žensk na trgu dela in nesorazmerno vplivajo na otroke iz družin z nizkimi dohodki. Prav tako imajo pomembno vlogo prilagodljivost storitev potrebam staršev, kar vključuje razdaljo do otroškega varstva in delovni čas, prilagojen delovnim vzorcem in potrebam.

Kakovostno otroško varstvo mora vključevati tudi pedagoške cilje in vrednote ter strokovnost in nenehni razvoj osebja za otroško varstvo. Bistvena sta spremljanje in ocenjevanje teh elementov. Ti elementi so obravnavani v predlogu Komisije za priporočilo Sveta o kakovostnih sistemih predšolske vzgoje in varstva.

Komisija bo še naprej spremljala stanje v zvezi z otroškim varstvom v evropskem semestru, zlasti za tiste države članice, ki zaostajajo. Še naprej bo opredeljevala posebne težave v zvezi z razpoložljivostjo, cenovno dostopnostjo in kakovostjo otroškega varstva v vsaki državi članici. Prav tako bo še naprej spodbujala uporabo evropskih sredstev za pomoč državam članicam pri spopadanju z nekaterimi izzivi.

Zdaj, ko je bil prvi barcelonski cilj na splošno dosežen ter je prišlo do vidnega napredka pri doseganju drugega cilja in je bil cilj glede izobraževanja 2020 na splošno dosežen, je morda prišel čas za pregled teh ciljev po posvetovanju z državami članicami. Če bi se takšen pregled opravil, bi prispeval k

prizadevanjem Evropske unije za spodbujanje pametne, vključujoče in trajnostne rasti, Zlasti pa bi prispeval k doseganju cilja Evropa 2020, ki določa 75-odstotno stopnjo zaposlenosti, ter ustvarjanju konkurenčnega in dinamičnega gospodarstva, ki bo temeljilo na znanju, doseženem z visoko stopnjo nacionalnega izobraževanja in usposabljanja. To zahteva obravnavo vpliva starševstva na zaposlovanje žensk, potrebo po ravnotežju med poklicnim in zasebnim življenjem zaposlenih staršev, krepitev obstoječih ustanov za otroško varstvo in splošno povečanje razpoložljivosti cenovno dostopnih in kakovostnih storitev.